

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΜΕ΄

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1974

ΤΕΥΧΟΣ Δ΄

ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ

(ca. 341/5 — 395/400)

«ΠΕΡΙ ΨΕΥΔΟΥΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ» *

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΙΟΝΗ

Όμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

14. Ὅτι ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου αὐταὶ αἰ αἰρέσεις.

Κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ἀναλυθέντος τμήματος εἶναι, ὅτι ὁ διάβολος ὑπῆρξε καὶ εἶναι ὁ καθηγητὴς καὶ πρωτεργάτης πασῶν τῶν αἰρέσεων. Εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ διαβόλου ἀντετάχθη ὁ Χριστός, εἰς δὲ τὴν τῆς αἰρέσεως ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ὅλη ἐπιχειρηματολογία τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως περιστρέφεται ἀκριβῶς, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, περὶ τὰς ἀντιθέσεις Χριστοῦ καὶ διαβόλου, Ἐκκλησίας καὶ αἰρέσεως. Ὁ διάβολος ἀντιπροσωπεύει τὸ ψεῦδος, τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην. Ὁ δὲ Χριστὸς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν. Διὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν αἰρέσεων σύρεται τις εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ τὸν ὄλεθρον. Αἱ αἰρέσεις δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἐπιτήδεια τοῦ διαβόλου τεχνάσματα πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀστηρίκτων καὶ ἀπλουστέρων. Διὰ τοῦ Χριστοῦ ὅμως καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ὀδηγεῖται ὁ χριστιανὸς εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν μακαριότητα. Τὸ ὅλον λοιπὸν περιεχόμενον τοῦ τμήματος τούτου τοῦ ἔργου ἀποτελεῖ πλήρη ἐνότητα, ἡ πᾶσα δὲ ἀντιρρητικὴ ἐπιχειρηματολογία τοῦ συγγραφέως κινεῖται περὶ τὰς δύο ἀντιτιθεμένας ἀρχάς, Χριστὸς-διάβολος, Ἐκκλησία-αἵρεσις.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 432 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

15. Ἐν τῷ ἀκολουθοῦντι τμήματι αἱ ἀνωτέρω ἰδέαι εὐρίσκουν τὴν συμπλήρωσίν των ἐν τῇ ἐκθέσει, οὐχὶ πλέον τῆς ὑπερκοσμίου πηγῆς τῶν αἰρέσεων, ἀλλὰ τῆς γήινης αὐτῶν ἀρχῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς των ἐξελιξέως, ἐν τῇ καθόλου διὰ τῶν αἰώνων διαδρομῇ αὐτῶν. Τὸ τμήμα τοῦτο φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «Ὅτι ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου αὐταὶ αἰρέσεις» (XXI,1). Πρὸς εὐχερεστέραν δὲ καὶ ὁμαλωτέραν μετάβασιν ἀπὸ τὴν προηγηθεῖσαν ἐκθεσιν τῶν ἀντιθέσεων Χριστοῦ καὶ διαβόλου, Ἐκκλησίας καὶ αἰρέσεως, ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς ποιεῖται τὴν ἔναρξιν καὶ τοῦ τμήματος τούτου διὰ τῆς προβολῆς τῶν ἀντιτιθεμένων ὄρων καὶ ἀρχῶν: «πνευματικὸς»-«σαρκικὸς», «ἄγιος»-«ἄπιστος». Παρατηρητέον δ' ὅτι αἱ ἀντιθέσεις αὗται τῶν ἐν ἀγιολογικῇ ἐννοίᾳ λαμβανομένων τούτων ὄρων, ἀπαντῶσιν ἐν αὐτῇ τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ἐξ ἧς καὶ ἐλήφθησαν¹. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν, τὴν τοῦ «πνευματικοῦ» καὶ «ἀγίου» ἀνήκουσιν οἱ ἅγιοι Προφῆται, οἱ Ἀπόστολοι, τὸ νέφος τῶν Μαρτύρων καὶ Ὁμολογητῶν τῆς Πίστεως καὶ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας τέκνων². Εἰς δὲ τὴν δευτέραν κατηγορίαν τοῦ «σαρκικοῦ» καὶ «ἀπίστου», κατὰ τὸν ἱερὸν συγγραφέα, «πολλοὺς μὲν ἄλλους ἐν ταῖς Γραφαῖς εὐρήσεις ἐργάτας τῆς ἀνομίας καὶ τέκνα διαβόλου καὶ πολλοῖς καὶ διαφόροις ὀνόμασιν ὀνομασμένους» (XXII,4), ἀνήκοντας εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Εἰς τούτων εἶναι καὶ ὁ Σίμων ὁ μάγος, «ὁ ἔξαρχος τούτων τῶν αἰρέσεων» (XXII,4), περὶ τοῦ ὁποίου προτίθεται νὰ ὁμιλήσῃ ὁ συγγραφεὺς καὶ ν' ἀποδείξῃ «πᾶσαν τοῦ διαβόλου τὴν κακίαν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν δεξάμενον» (XXII,5).

16. Ἐν γνώσει λοιπὸν τῆς ὑπὸ τῶν Πράξεων 8,5 ἐ. περὶ Σίμωνος μάγου ἀφηγήσεως, ἐκθέτει ὁ Ἀμφιλόχιος τίνι τρόπῳ ὁ Σίμων ὁ μάγος προσῆλθε τῷ ἀποστόλῳ Φιλίππῳ, κηρύσσοντι ἐν Σαμαρείᾳ, πῶς κατηχήθη παρ' αὐτοῦ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, πῶς ἀποταξάμενος τῷ διαβόλῳ καὶ συνταξάμενος τῷ

1. Α' Κορ. 2, 15. 3, 1. Β' Κορ. 6, 15 κ.ά. Ἐκ τῆς Π.Δ. ἔρα τὸ χωρίον Γεν. 6, 3.

2. Ἑβρ. 11, 32-38. 12, 1.

Χριστῷ κατηξιώθη τοῦ βαπτίσματος¹. Περαιτέρω ἀφηγεῖται ὁ συγγραφεὺς πῶς ὁ Σίμων ὁ μάγος, κατακολουθῶν τῷ ἱερῷ τούτῳ ἀποστόλῳ, «θεωρῶν τε τὰ σημεῖα καὶ τὰς δυνάμεις τὰς δι' αὐτοῦ ἐπιτελουμένας ἐξίστατο» (XXIII,1) καὶ τέλος ὅτι «μέχρι χρόνου δηλοῖ αὐτὸν ἡ Γραφή παραμείναντα, ὥστε καὶ ὀφθαλμῷ καὶ ἀκοῇ αὐτὸν πληροφορηθῆναι» (XXIII,2) καὶ γενικῶς τίνι τρόπῳ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἰργάζετο, ἵνα κερδήσῃ τοῦτον (XXIII,3). Ἄλλ' ἀντὶ τούτου, τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς συνέβη. Ὁ πρὸ μικροῦ μαθητῆς ἀπέβη νῦν πολέμιος τῶν Ἀποστόλων. Ἡ μεταστροφή ἐπῆλθεν, ὅταν ὁ Σίμων ἀπήτησεν ἀπὸ τοὺς κορυφαίους Ἀποστόλους, τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, τοὺς ἀπὸ Ἱεροσολύμων εἰς Σαμάρειαν κατελθόντας καὶ ποιοῦντας τὰς χειροθεσίας, δι' ὧν ἐδίδετο «Πνεῦμα ἅγιον» τοῖς καταξιουμένοις τῆς χάριτος ταύτης, ὅπως δώσωσι καὶ εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν ταύτην: «Θεασάμενος δὲ ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, φιλαρχίαν νοσήσας προσφέρει δῶρα τοῖς Ἀποστόλοις, λέγων· δότε κάμοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα, ὡς ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ Πνεῦμα ἅγιον» (XXIII,5). Ἄλλ' ὁ Πέτρος ἀπέκρουσε τὸ αὐθαδὲς αἶτημα τοῦ Σίμωνος διὰ τῶν λέξεων: «τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι» (XXIII,5).—Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἀποσιωπῶνται ὑπὸ τοῦ Ἀμφιλοχίου τόσον ἡ παραίνεσις τοῦ Πέτρου πρὸς τὸν Σίμωνα, ἵνα μετανοήσῃ, ὅσον καὶ ἡ παράκλησις τοῦ Σίμωνος πρὸς τοὺς Ἀποστόλους νὰ παρακαλέσουν τὸν Κύριον, ἵνα μὴ αἰ ἐναντίον του ἀπειλαὶ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων πραγματοποιηθοῦν. Ὁ Ἀμφιλόχιος, ἔχων ὑπ' ὄψιν του, ὡς θὰ ἴδωμεν, οὐχὶ τὴν διήγησιν τῶν Πράξεων περὶ Σίμωνος μάγου, ἀλλὰ τὸ Ἀπόκρυφον ἔργον «Πράξις Πέτρου»², ἐκθέτει ἐν συνεχείᾳ πῶς ὁ Σίμων ὁ μάγος ἔκτοτε «οὐ παύεται μέχρι

1. Ὁ Ἀμφιλόχιος χρησιμοποιεῖ ἀσφαλῶς ἕρους τελετουργικοῦς τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος, τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποιεῖ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἡ Ἐκκλησία.

2. Acta Petri, Hennecke-Schneemelcher, Neutestamentliche Apokryphen. Tübingen 1959-1964³, Bde I-II, B, 177-221. Πρβ. Κων. Γ. Μπόνη, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἀρχαίαν Χριστιανικὴν Γραμματείαν (96-325), Ἀθῆναι 1974, σ. 225/6.

θανάτου πολεμῶν τοῖς ἀποστόλοις» (XXIV,4), μὴ ὀρρωδήσας «ἀπὸ Σαμαρείας μέχρι Ῥώμης διαβῆναι κάκει συνεργῆσαι τῷ διαβόλῳ καὶ πολεμῆσαι τῷ Χριστῷ» (αὐτόθι). «Οὗτός ἐστι Σίμων», διαλαλεῖ ὁ ἱερός συγγραφεύς, «ὁ προτοῦ ἀποταξάμενος τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ» (XXIV,1). —Εἰς τοὺς χρησιμοποιουμένους ὄρους πρέπει ν' ἀναγνωρίσῃ τις τὸ τελετουργικὸν τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος κατὰ τὴν ἐποχὴν του, ὡς καὶ προηγουμένως ἐσημειώσαμεν, ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὴν καὶ σήμερον γιγνομένην ἀκολουθίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μυστηρίου. —«Οὗτός ἐστιν ὁ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου ὑποδεξάμενος τὸ βάπτισμα· ἀλλ' ἐπαινετὸς μέχρι τούτου· μετὰ δὲ ταῦτα ἐλεεινός. Ἄστοχῆσας γὰρ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς τοιαύτης χάριτος καὶ τῆς χειροτονίας ἀνάξιος κριθείς, ἄρχεται πολεμεῖν τοῖς ἀποστόλοις, μηκέτι γνωρίζων τὸν γεννήσαντα, πάντων ὁμοῦ ἐπιλαθόμενος· ὁ πρὸ μικροῦ μαθητῆς καὶ νῦν πολέμιος» (XXIV,2). Ἐπὶ ἱερᾶς ἀγανακτήσεως καταληφθεὶς ὁ ἱερός Ἀμφιλόχιος διὰ τὴν ἀγνώμονα καὶ ἀσεβῆ συμπεριφορὰν τοῦ Σίμωνος μάγου, ὄπτασιαζόμενος οἶονεὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Σίμωνος καὶ ὡς ἐὰν ἐλάλει πρὸς αὐτὸν καὶ ἤλεγχε τοῦτον κατὰ πρόσωπον, ἐρωτᾷ: «Τί ἔπαθες, ἄνθρωπε; Τίς σε οὕτως ἀπεθρίωσε; Τίς σε εἰς αὐτὴν τὴν λύσσαν ἀνήνεγκε; Τί ἐξέδωκας σεαυτὸν παντελῶς τῷ πονηρῷ; Ὡστε πληρωθῆναι πᾶσαν τὴν καρδίαν σου καὶ μηκέτι δέχεσθαι τὴν τῶν ἀποστόλων παραίνεσιν, ἀλλ' ἑαυτὸν εἶναι δικαιότερον τῶν ἀποστόλων;» (XXIV,3).

17. Οὕτω πως ὁ Ἀμφιλόχιος, ἀφοῦ ἀπέδειξε τὸν Σίμωνα πρῶτον αἰρεσιάρχη καὶ ἀρχηγὸν καὶ πρωταίτιον πασῶν τῶν μετ' αὐτὸν αἱρέσεων, ἐπάγεται. Ἴδου λοιπὸν «τίνος εἰσὶ μαθηταί, τίνος εἰσὶ ζηλωταί, τίνος τὸ ἔργον μεταδιώκουσι, τίνος ἔνεκεν τῷ Χριστῷ μάχονται» (XXV,1)¹.

1. Ἀσφαλῶς ὁ Ἀμφιλόχιος ἐπιζητεῖ ἐνταῦθα νὰ συσχετίσῃ τὴν πρὸς δωροδοκίαν τῶν ἱερῶν ἀποστόλων προσπάθειαν τοῦ Σίμωνος μετὰ τῆς φιλαργυρίας τῶν αἰρετικῶν τοῦ ἔργου του. Διὸ καὶ προσθέτει, ὅτι οἱ αἰρετικοὶ «μέχρι καὶ σήμερον τὴν διδαχὴν ἐκείνου κατέχουσι» (XXV,2). Τὴν κατὰ διὰ δ ο χ ῆ ν κακοδοξίαν τοῦ Σίμωνος παρέλαβον οἱ αἰρετικοὶ ἀπὸ τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐξαιρέτως τιμώμενον καὶ χρησιμοποιούμενον ἀπόκρυφον «Π ρ ἄ-

18. Περαιτέρω ὁ Ἀμφιλ. θεωρεῖ τὸν Γέμελλον μηδέποτε γενόμενον καὶν χριστιανόν, ὡς «μήτε βάπτισμα λαβόντα παρά τινος, μήτε ὅλως χριστιανὸν ὀνομασθέντα, ἢ μόνῳ Σίμωνι μαθητευθέντα καὶ τὰ ἐκείνου ὠφελημένον» (XXV,5). Ἴδου λοιπόν, κατὰ τὸν Ἀμφιλ., ἀπὸ τίνος ἔσχε τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ παροῦσα αἵρεσις, ἀπὸ τοῦ Σίμωνος τοῦ μάγου καὶ ἀπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἀπίστου Γεμέλλου. Καὶ δι' ἐνὸς ἄλματος, οὕτως εἰπεῖν, ὑπείσ-
έρχεται ὁ πολέμιος τῶν ἐν λόγῳ αἱρέσεων συγγραφεύς, εἰς τὰς ἐνδοκομματικὰς διαφορὰς, ἀποκλίσεις καὶ διενέξεις τῶν αἱρέσεων τούτων, διὰ ν' ἀποδείξῃ τὸ ψευδὲς καὶ ἔωλον τῆς διδασκαλίας των,

Ξεῖς Πέτρον (Acta Petri). Ἄξιον ἐπίσης σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ Ἀμφιλόχιος ζητεῖ ἐναυθὰ νὰ συνδέσῃ τὸ ἐπωνύμιον «Γεμέλλου», ὅπερ μεταξὺ ἄλλων ἔφερον οἱ αἰρετικοὶ οὗτοι, πρὸς τὸ ἐν τοῖς ἀποκρύφοις «Πράξεις Πέτρον» ἀναφερόμενον πρόσωπον τοῦ Γεμέλλου, ὅστις ὑπῆρξε κατὰ τὰς ἀποκρύφους ταύτας Πράξεις πιστὸς ἀκόλουθος καὶ ἀφωσιωμένος ὁπαδὸς τοῦ Σίμωνος, ὕστερον δὲ καὶ διάδοχος τούτου, ἀφ' οὗ μετὰ ταῦτα διεδόθη ἡ σιμωνιακὴ κακοδοξία κατ' ἐξελικτικὴν «διαδοχὴν» καὶ εἰς αὐτὰς τὰς «ἐγκρατικὰς» αἱρέσεις, τὰς ὑπὸ τοῦ παρόντος ἔργου ἀντικρουομένας καὶ πολεμουμένας. Παρατηρητέον δ' ὅμως ὅτι ὁ ἀντιρρητικὸς συγγραφεύς τοῦ ἔργου παραλείπει ν' ἀναφέρῃ τὴν σειρὰν τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφορῶν αἱρέσεων, οἵτινες διὰ Σίμωνος καὶ Γεμέλλου συνέχιζον τὰς σιμωνιακὰς κακοδοξίας, ὑπὸ τὰς ποικιλιωτάτας μορφὰς τῶν διαφορωτάτων ἀποκλίσεων καὶ ἀποχρώσεων των, ἕως οὗ φθάσουν καὶ εἰς τὴν παρούσαν αἵρεσιν τῶν «ἐγκρατικῶν» ἢ «Ἀποτακτικῶν». Ἄλλ' ὁ Ἀμφιλ. ἀπώλεσε τὸν μίτον τῆς «διαδοχῆς» ἀπὸ Σίμωνος καὶ Γεμέλλου καὶ ἐφεξῆς, ἀπλούστατα, διότι οὐδὲν σχετικὸν ἀνέφερε καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ χρησιμοποιοῦμενον ἀπόκρυφον «Πράξεις Πέτρον». Ἄλλ' οὕτω καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ δὲν δύναται καὶ ὡς ἰσχυρὰ νὰ χαρακτηρισθῇ, ὡς μὴ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἀκολουθίας καὶ πραγματικότητος. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δὲν εἶχεν ἑτέρας πηγὰς ὁ Ἀμφιλ., καταναλίσκεται εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Γεμέλλου πραχθέντων. Κατὰ τὸν Ἀμφιλ. λοιπὸν ὁ Γέμελλος ἀποτυχὸν εἰς τὰς προσπάθειάς του νὰ ἐξαπλώσῃ, διαδῶσῃ καὶ κρατῆναι τὰς κακοδοξίας τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Σίμωνος ἐν Ῥώμῃ, ἤλθε μετὰ τὸ οἰκτρὸν ἐκείνου τέλος εἰς Ἀνατολὴν καὶ κατέλαβε «τὰ μέρη ταῦτα» (XXV,4). Ὁ Ἀμφιλ. ἐναυθὰ ἐντελῶς ἀκουσίως ἰσχυροποιεῖ τὴν θέσιν τῶν αἱρέσεων τούτων, ὅταν ἀποδίδῃ εἰς αὐτὰς μακράκινα ὑπαρξίν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐπαρχίαν του· ὅταν ἐν συνεχείᾳ βεβαιοῖ ὅτι ὁ Γέμελλος, «εὐρὺν ἀφελὲς καὶ εὐκόλον τὸ ἔθνος καὶ ἄπειρον τῆς πλάνης, ἄρχεται τοῦ διδάσκειν καὶ χειροτονεῖν καὶ πάντα κακουργεῖν τὰ μυστήρια τῶν χριστιανῶν καὶ ἑαυτὸν ἀποτακτικῶν ὀνομάζειν» (αὐτόθι). — Ἄξια ἰδιαίτερας σημειώσεως εἶναι ἡ προβαλλομένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως δικαιολογία τῆς εὐκόλου διαδόσεως καὶ ἐξαπλώσεως τῆς αἵρέσεως τῶν «ἐγκρατικῶν» καὶ «Ἀποτακτικῶν» «εἰς τὰ μέρη ταῦτα», ὡς βεβαιοῖ, τῆς Λυκαονικῆς δῆλον ὅτι ἐπαρχίας. Τοῦτο ὠφέλιτο, κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα εἰς τὸ ὅτι οἱ προεστῶτες τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ ἠλαύνοντο ὑπὸ τῶν διωκτῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρεκωλύοντο ἐποικωλύνειν τὰς αἱρέσεις ταύτας. Ἐξ ἄλλου ὅμως, πάντοτε κατὰ τὸν Ἀμφιλ., τὸ Λυκαονικὸν ἔθνος θεωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ «ἀφελὲς καὶ εὐκόλον καὶ ἄπειρον τῆς πλάνης», ἐν αἷς φράσεσιν ἀσφαλῶς ἢ τοῦ λαοῦ πνευματικῆ κατωτερότης, ἢ ἀμάθεια καὶ τὸ ἀπολίτιστον ὑποδηλοῦται,

εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὶ οὗτοι μεταξύ των ἐν πολλοῖς δίστανται καὶ πρὸς ἀλλήλους διήρηνται. Οὕτως οἱ μὴ ἔχοντες ζῶα, βδελυκτοὺς θεωροῦσι τοὺς κατέχοντας. Ὅμοίως οἱ «σάκκινα» ἐνδύματα περιβαλλόμενοι ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τῶν τὰ «ἐρινά» ἱμάτια ἐνδεδυμένων. Καὶ οὕτω πως «πρόφασιν τετραπόδων ἢ σακκίνου ὁ χωρισμὸς ἐγένετο εἰς αὐτούς» (XXVI,5). Ἐνῶ δὲ τοσοῦτον ἀπ' ἀλλήλων δίστανται, τὸ κοινὸν ὄνομα διαλύει τὴν πρόφασιν τοῦ χωρισμοῦ. Καὶ τὸ κοινὸν τοῦτο ὄνομα, ὅπερ ὑπερηφάνως οἱ πάντες φέρουσιν, εἶναι τὸ τῶν «Ἀποτακτικῶν»: «ὡν δὲ πρόφασιν οὐδεμία τοῦ χωρισμοῦ· πάντες γὰρ ἴσοι· πάντες γὰρ οὐ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ Σίμωνος καὶ Γεμέλλου φέροντες κάκεῖνοι Ἀποτακτικῆς καὶ Σίμωνος καὶ Γεμέλλου πάντες διάδοχοι» (αὐτόθι). Πλὴν ἀλλ' ὅμως, «τινὲς τούτων μὴ ἀρκοῦμενοι τῷ μεγάλῳ τῶν «Ἀποτακτικῶν» ὀνόματι, ἕτερον προσεπιθέτουσιν εἰς ἑαυτοὺς, ἵνα καὶ τὴν ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἀνωτερότητα αὐτῶν ἐπιδείξωνται». Καὶ συνεχίζει ὁ συγγραφεὺς: «Ἴδωμεν δὲ καὶ τὸ ἄλλο σχῆμα, ὃ οὗτοι ὡς ἀχρηστον ἀπερρίψαντο. Ποῖον ὄνομα αὐτοῖς καινοτομήσουσι τῆς τοιαύτης ἀποτάξεως ἐκβεβλημένοι; Ἄλλ' ὅμως κάκεῖνοι εὐρίσκουσιν εὐκόλως ἑαυτοῖς ὄνομα· Ἐγκρατίτας γὰρ ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες, ὅτι παρατάσσονται ἐκείνοις· χωρισθέντες γὰρ ἀπ' ἀλλήλων, πόλεμον ἀδιάλλακτον κατ' ἐκείνων ἔχοντες, ὅπως Ἴδωμεν τὴν τούτων ἐγκράτειαν καὶ τίνων ἐγκρατεύονται» (XXVII,1). Ἄλλ' ὅμως μεταξύ ἔργων καὶ λόγων μεγάλη διαφορὰ ὑφίσταται. Ἐπαγγέλλονται οὗτοι «ἐγκρατεῖαν» καὶ «ἀπόταξι». Ἄλλ' ἀπὸ τίνων ἐγκρατεύονται καὶ ἐκ τίνων ἀποτάσσονται; Τὸ ἐπαγγέλλεσθαι τὰ μεγάλα καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἀστηρίκτους ἐξαπατᾶν εἶναι εὐκόλον. Ἄλλ' ἐρωτᾶται· φυλάττουσιν οὗτοι τὰς ἀς διακηρύττουσιν ἀρχὰς καὶ ἐντολὰς ἢ οὐ; Ὁ ἱερός Ἀμφιλ. ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς. Στηρίζει δὲ τὴν γνώμην του ὡς ἐξῆς. Λέγει βεβαιῶν ὁ ἐγκρατίτης: «Ἀγαπῶ τὸν Θεόν, ἀγαπῶ καὶ τὸν πλησίον καὶ εἰμὶ ἐγκρατίτης» (XXVIII,2). Εἰς τὸν αἰρετικόν, τὸν ἰσχυριζόμενον τὰ τοιαῦτα, ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἀπαντᾷ: Ἄλλ' ἡδύνασο καὶ «ἐγκρατίτης» νὰ εἶσαι, ἐγκρατευόμενος «οὐπερ ἂν ἐβούλου», διαμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὰ

δόγματα, τὴν πίστιν καὶ τὰ μυστήρια αὐτῆς φυλάττων καὶ τηρῶν· «τούτῳ γὰρ καὶ ἑαυτὸν ἦν ὠφελεῖν καὶ τὸν πλησίον» (XXVIII,3). Λέγεις ἐπίσης, ὃ ἐγκρατῖτα, ὅτι ἀγαπᾷς τὸν πλησίον. Κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου πᾶς ἄνθρωπος πλησίον ἐστίν. «Εἰ ἠγάπας οὖν τὸν πλησίον, οὐκ ἂν ἀπέφυγες τῆς Ἐκκλησίας πάντας ὁμοῦ καταλιπὼν, μιμησάμενος τὸν Φαρισαῖον καὶ τὸν ἐκείνου τύπον νοσήσας, πάντας τῷ σῶ λόγῳ κατακρίνας καὶ μόνον ἑαυτὸν δίκαιον νομίσας» (XXVIII,5).

19. Ὁ Ἀμφιλόχιος ἐνταῦθα καταπολεμεῖ τὴν φαρισαϊκὴν ἀντινομίαν τῶν Ἐγκρατιτῶν καὶ Ἀποτακτιτῶν, λόγῳ μὲν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον κηρυττόντων, ἔργῳ δὲ ἀποδεικνυμένων, ὅτι ἀποστρέφονται καὶ βδελύσσονται πάντα πιστὸν τῆς Ἐκκλησίας τέκνον, μὴ φρονοῦν τὰς ἐγκρατιτικὰς τῶν κακοδοξίας. —Τὸ κυριώτερον καὶ σοβαρώτερον ἐπιχείρημα τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως εἶναι ἡ ἀποστασία αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας. Ἡ διαλεκτικὴ του εἶναι πράγματι πειστικὴ καὶ εὐστροφος, ὅσον ἀπλῆ καὶ ἀπέριτος καὶ ἂν ἐμφανίζεται. Ἐπιτυχὴς εἶναι, φέρ' εἰπεῖν, ἡ παρομοίωσις τῶν αἰρετικῶν τούτων πρὸς τὸν Φαρισαῖον. Διὰ τῆς παρομοιώσεως ταύτης ὁ Ἀμφιλ. δὲν ἀρνεῖται μὲν τὰς καθ' ἑαυτὰς ἐναρέτους πράξεις τῆς «ἐγκρατείας» καὶ τῆς «ἀποταξέως», ὅπως οὐδ' ὁ Φαρισαῖος τοῦ Εὐαγγελίου ἐστερεῖτο ἀγαθῶν καὶ ἐναρέτων ἔργων. Ἀλλὰ ζητεῖ ὁ ἀναιρέτης τῶν αἰρετικῶν τούτων κακοδοξιῶν νὰ κτυπήσῃ τὴν ἐγωιστικὴν καὶ ὑπερήφανον διάθεσιν αὐτῶν καὶ τὸ πλήρες κομπασμοῦ ὕφος τῶν, μεθ' οὗ ἐκήρυττον οἱ αἰρετικοὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ταύτας, βδελυττόμενοι πάντας τοὺς μὴ ἐγκρατεομένους χριστιανούς.— Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου δὲν διστάζει ἐν συνεχείᾳ νὰ χαρακτηρίσῃ τοὺς αἰρετικούς τούτους ἀσεβεστέρους καὶ αὐτοῦ τοῦ Φαρισαίου: «Πλὴν ἀλλ' ἐάν τις ἀκριβῶς ἐξετάσῃ, καὶ τοῦ Φαρισαίου ἐκείνου ἀσεβεστέροι εἰσιν οἱ εἰς τὴν νομιζομένην ἐγκράτειαν χωρήσαντες» (XXIX,2). Καὶ οἱ λόγοι εἶναι προφανεῖς: Ἐκεῖνος μὲν γὰρ εἰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐξηυτέλιζεν, ἀλλ' ὅμως εἰς τὸ ἱερόν ἤρχετο καὶ μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ τὰς λατρείας ἀπεδίδου τῷ Θεῷ. Τούτους δὲ εἰς το-

σοῦτον ἐφυσίωσεν ὁ διάβολος, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ κατεπαρθῆναι» (αὐτόθι). Ἡ ἀπομάκρυνσις λοιπὸν τούτων ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας καθιστᾷ αὐτοὺς οὐ μόνον ἀσεβεστεροὺς καὶ αὐτοῦ τοῦ Φαρισαίου, ἀλλὰ καὶ ἀξιοκατακριτικωτέροισι ἐνώπιον τοῦ δικαίου κριτοῦ, ὅστις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως θὰ καλέσῃ καὶ θὰ εἴπῃ εἰς αὐτούς: «Ἐγὼ μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἦσθιον· καὶ συνανακείμενος αὐτοῖς ἀμαρτωλὸς οὐκ ἐγενόμην· καὶ ὑμεῖς ἅπαντα τὸν λαόν μου ὡς ἀμαρτωλοὺς ἐβδελύξασθε» (XXIX, 4). Ποία τότε ἀπολογία θὰ εὑρεθῇ ἀπὸ μέρους αὐτῶν; Τί θὰ δυνηθῶσι ν' ἀντιτάξωσιν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τοῦ Κυρίου; Ποίαν δικαιολογίαν θὰ προβάλωσιν; Ποίαν δικαιολογίαν θὰ προβάλωσι τῆς ἰταμῆς αὐτῶν ἀξιώσεως ὅτι πάντας ὑπερβάλλουσιν εἰς δικαιοσύνην καὶ ὅτι οὐδένα ἰσότιμον ἑαυτῶν εὐρίσκουσι; Ἄλλ' οὕτω δὲν ἐμφανίζονται ὑπὲρ τὸν κριτὴν ἑαυτοὺς ὑψοῦντες, κριταὶ αὐτοὶ καὶ δικασταὶ γινόμενοι καὶ ἀναβάται καρδιῶν καὶ ἀναγνώσται τῶν κρυπτῶν, ἀφοῦ οὕτως ἐμφανίζονται σφετερισταὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἀληθοῦς καὶ δικαίου κριτοῦ, ἦτοι τοῦ Θεοῦ; Ἐν τῇ μωρία καὶ φαρισαϊκῇ νοοτροπίᾳ των λησμονοῦσιν («ὅτι ὁ Θεὸς καρδίας ἐστὶ δοκιμαστής, οὐ κοιλίας ζυγοστάτης») (XXIX,5). Ἄλλ' ἔστω ὅτι διὰ τῆς «ἐγκρατείας» καὶ «ἀποτάξεως» ἤχθητε εἰς τὸ μισαλλόδοξον δόγμα τῆς καταδίκης παντὸς πιστοῦ, ὡς δῆθεν ἀμαρτωλοῦ καὶ ἐπομένως βδελυκτοῦ. «Τῆς δὲ Ἐκκλησίας μου τί κατέγνωτε; Ποίαν ἀμαρτίαν αὐτῇ ἐγκαλέσατε; Τὸ δὲ θυσιαστηρίου τί ὑμᾶς ἠδίκησε καὶ τοῦτο κατελείψατε» (XXIX,6);

20. Ἡ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἀποστροφή τῶν αἰρετικῶν τούτων ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δυσσεβοῦς πλάνης καὶ ἀσυγχωρήτου ἀμαρτίας αὐτῶν. Διότι οἱ αἰρετικοὶ οὗτοι δὲν ἐβδελύσσοντο μόνον τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ τὸ δεσποτικὸν κτίσμα, ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὅποιαν ἀμαρτωλὴν καὶ ἀκάθαρτον ἐθεώρουν. Τὴν θεῖαν μετάληψιν, ὡς προσφορὰν ἀκάθαρτον ἐβδελύσσοντο. Καὶ ἐνῶ οἱ «δαίμονες ἐπακούοντες τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ φρίττουσι καὶ μὴ φέροντες τὸ φεβερὸν τοῦ μυστηρίου ὑποχωροῦσιν» (XXX,5), οἱ αἰρετικοὶ οὗτοι βλασφημοῦσιν αὐτὸ

ὡς ἀκάθαρτον, ἀφ' ὅτου ὁ διάβολος ἀπεμάκρυνεν αὐτούς τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη λοιπὸν εἶναι ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη των, ὅτι διακρίνοντας ἑαυτοὺς χωρίζονται ἀπὸ τῶν λοιπῶν; Αὕτη εἶναι ἢ «ἐγκράτειά» των, ὅτι τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους κατακρίνουσι καὶ βδελύσσονται; Ἄλλ' οὕτω ἀποδεικνύονται ἀνοητότεροι καὶ αὐτῶν τῶν δαιμόνων, τῶν ἀκαθάρτων δῆλον ὅτι πνευμάτων, ἅτινα συναισθάνονται ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχει ἡ πνευματικὴ καθαρότης καὶ ἀγνότης καὶ ὅτι αὕτη διὰ τῶν μυστηρίων καὶ χαρισμάτων της δύναται ν' ἀπομακρύνῃ μὲν τοὺς ἀκαθάρτους, τοῖς δὲ πιστοῖς καὶ ταπεινοῖς νὰ δωρησῆται τὴν καθαρότητα καὶ ἀγιότητα. Ἄλλ' οἱ αἰρετικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἀγαπῶσι πράγματι τὸν πλησίον· πλησίον ἐννοοῦντες «τοὺς συναιχμαλωτισθέντας αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου» (XXXI,1). Καὶ συνεχίζει ὁ ἱερός συγγραφεύς, λέγων: «Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς εὐρέθη αὐτοῖς πλησίον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς οἰκουμένης ἄχρι καὶ σήμερον, οὐχ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ λειτουργῶν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐ μονάζων ἐκκλησιαστικῶς, χρημάτων ἀποταξάμενος καὶ ἐν νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις διάγων, ὅπερ ἐστὶ τὸ χρῆσμα τοῦ βαπτίσματος· ἀλλὰ νομίζουσι τοὺς συναιχμαλωτισθέντας αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου πλησίον τυγχάνειν» (αὐτόθι). Ἄλλὰ μήπως καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές; Τὰ πράγματα βεβαιοῦσιν, «ὅτι ὁ διάβολος συνείδησιν οὐ φυλάσσει οὐδὲ φείδεται τῶν μαθητῶν τῶν ἰδίων, ἀλλὰ πολυτρόπως καὶ πολυμερῶς αὐτοὺς καταμερίζει» (XXXI,2). Διότι ὁ διάβολος ἐν μόνον ἐνδιαφέρον ἔχει, ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας: «Μόνον γὰρ ἵνα ἀποστήσῃ τινὰς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ» (XXXI,3). Ὅταν δὲ τούτου ἐπιτύχῃ τότε «μεληδὸν κατατέμνει καὶ οὐ φείδεται, οὐ γὰρ ἔχει σπλάγχχον· ...ποικίλως καὶ ἀφειδῶς τούτους καταμερίζει, ἵνα μὴ ποτε ἀνανήψωσι καὶ ἀνακάμψωσιν εἰς τὴν μάνδραν τοῦ Χριστοῦ» (αὐτόθι). Τοῦτο δὲ συνέβη ἀκριβῶς καὶ εἰς τοὺς λεγομένους «Ἐ γ κ ρ α τ ἰ τ α ς», οἵτινες μερισθέντες καὶ χωρισθέντες ἀλλήλων, οὐδεμίαν ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τοὺς εὐαγγελικοὺς λόγους: «πᾶσα οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθεῖσα οὐ στήσεται»¹. Περαιτέρω ὁ ἱερός συγγραφεύς

1. Ματθ. 12, 25. 26. Μάρκ. 3, 24. 25.

φέρει τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἱεροβοάμ, τοῦ υἱοῦ Ναβάτ¹, ὅστις τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν ἐπιλαθόμενος, τῶν ἀπαγορευόντων τὴν προσφορὰν θυσίας ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ², «ἀποσχίζει τὸν λαὸν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καὶ ἀποστασίαν διδάξας ἐνομοθέτησεν ἐν αὐτοῖς μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ μηδὲ ἐκεῖ ἀναφέρειν τὰς λατρείας, ὡς προσέταξεν ὁ Νόμος, μηδὲ ἐπακούειν τῶν Γραφῶν, μηδὲ ὅλως βλέπειν τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, λογιζόμενος τοῦτο· ὅτι, ἐὰν ὁ λαὸς ἔρχηται εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ ἐπακούῃ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, προστεθήσεται τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ καὶ τιμήσει τὸν ἐννομον βασιλέα καὶ αὐτὸν καταλείψει. Τί οὖν ποιεῖ διὰ τὴν φιλαρχίαν καὶ κενὴν ἀπάτην; Ἴνα δόξῃ ἄρχειν τοῦ λαοῦ, δύο δαμάλις ἴστησι χρυσᾶς τοῖς ὄρεσι λέγων· οὗτοι οἱ Θεοὶ σου, Ἰσραήλ, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου³, τούτοις προσκύνει· μὴ ἀνέρχου εἰς Ἱερουσαλήμ. Καὶ νομοθετήσας ταῦτα τῷ λαῷ ἀπέστησεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. Βλέπετε, τί ποιεῖ κενοδοξία, τί ἐργάζεται ἀλαζονεία καὶ ὑπερηφανία· ἐπήρθη κατὰ τοῦ ἐννόμου βασιλέως· ἠναγκάσθη λοιπὸν ἀπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλαυτίας καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀσεβῆσαι. Καὶ τί πρὸς ταῦτα; Σαμαρείτην ἑαυτὸν καὶ τὸν λαὸν ὀνομάζει⁴ Σαμαρείτης δὲ τῇ Ἑβραίων φωνῇ ἐστὶ «φύλαξ τοῦ Νόμου» (XXXII,1-4).

21. Ὁμολογουμένως μετὰ περισσῆς δεξιότηχίας καὶ εὐστροφίας ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς χρησιμοποιοεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἱεροβοάμ, καὶ τὸ ὄνομα «Σαμαρείτης», ἵνα ἀποδείξῃ τὴν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα τῶν πολεμουμένων αἱρέσεων πρὸς ἐκείνους. Διότι, ὅπως ὁ Ἱεροβοάμ ἀπέστησε τοῦ Θεοῦ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν καὶ παραβάτης ἐγένετο τοῦ Νόμου, ὀνομάζων ἑαυτὸν ψευδῶς «φύλακα τοῦ Νόμου», ἀντὶ δὲ τῆς ἐν τῷ Ναῶ καὶ μόνῳ προσφερομένης θυσίας καὶ τῆς τελέσεως τῶν λοιπῶν λατρευτικῶν ἱεροτε-

1. Α' Βασιλ. 11, 26 ἐ.

2. Α' Βασιλ. 12, 27.

3. Α' Βασιλ. 12, 28.

4. Β' Βασιλ. 17, 29.

λεστιῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν διατεταγμένων καὶ νομοθετουμένων εἶδωλα ἀνέστησε καὶ οὐ μόνον ψευδὲς ὄνομα εἰς ἑαυτὸν περιέθηκε, φύλακα δῆθεν τοῦ Νόμου ἑαυτὸν ὀνομάσας, ἀλλὰ καὶ ἀκάθαρτον τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀπεκάλεσεν, ὅστις δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔνθα ὁ Ναὸς ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὕτως ἀπαξάπαντας τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς πιστοὺς εἰς τὸν Νόμον καὶ τοὺς Προφῆτας παραμείναντας, ὡς βδελυκτοὺς καὶ ἀκαθάρτους ἀπηχθάνετο. «Οὐδὲ γάρ τινος ἄπτεται, ὧν ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, οὔτε σκεύει τινὶ κέχρηται, ᾧ τὸ πρὶν ἐχρήσατο ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ» (XXXIII,1-2). Οὕτω λοιπὸν καὶ οἱ νέοι ὄπαδοὶ τοῦ Ἱεροβοάμ μέχρι τῆς σήμερον πάντα χριστιανὸν ἀποστρέφονται, «καὶ οὔτε ποτήριον οὔτε πινάκιον ἴδιον αὐτῶν κιχρῶσιν· ἀλλὰ λέγουσι καὶ τὰ σκεύη αὐτῶν μιάνεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων» (αὐτόθι). Καὶ οἱ «Ἐ γ κ ρ α τ ἱ τ α ι ι» λοιπὸν τῆς σήμερον ἀποδεικνύονται οὐ μόνον ταῦτα τοῖς Σαμαρείταις καὶ τῷ Ἱεροβοάμ φρονοῦντες καὶ πράττοντες, ἀλλὰ καὶ τούτων δυσσεβέστεροι καὶ ἐλεεινότεροι ὅτι εἶναι¹.

1. Δὲν δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλωμεν εἰς τὴν ρητὴν τοῦ ἱεροῦ σ. δῆλωσιν, ὅτι «διὰ κενοδοξίαν καὶ ἀλαζονείαν τῶν σκευῶν ἀπέχονται» (XXXVI, 1) καὶ ὅτι τὴν ἕξιν ταύτην οἱ αἰρετικοὶ «Ἐ γ κ ρ α τ ἱ τ α ι ι» ἀπὸ τῶν Σαμαρειτῶν παρέλαβον (XXXV, 1), οἵτινες, ὡς προστίθησιν ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς, οὐδὲν ἀντικείμενον ἠγγίζον καὶ οὐδὲν σκευὸς ἐχρησιμοποιοῦν, ἔπερ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ πρότερον ἤψατο ἢ ἐχρησιμοποίησεν (XXVIII, 1). Ἀναμφιβόλως τὰ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς ἐνταῦθα ἐκτιθέμενα ἐμφανίζουσι ἐκδηλον τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς αἰρετικούς «Ἐ γ κ ρ α τ ἱ τ α ι ι» τῶν παλαιοδιαθηκικῶν καὶ Ἰουδαϊζουσῶν αἰρετικῶν ἀντιλήψεων. Ἡδὴ ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ Εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ ἐμφανίζεται ἡ διάκρισις Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν δευτέρῃ. (Ἰωάν. 4, 9: «οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις»). Πόσον μεγάλην ἐπίδρασιν τὸ χωρίον τοῦτο ἤσκησεν εἰς τὴν σκέψιν τῶν ἀντιρρητικῶν συγγραφέων ἐν τῇ καταπολεμησεί τῶν ἀλαζονικῶς φερομένων καὶ κεχωρισμένων τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας αἰρετικῶν, ἀπέδειξαν πάντες οἱ ἱστορικῶς ἐρμηνεύσαντες τὸ χωρίον τοῦτο ἐπιστήμονες. Πβλ. Kittel, VII, 88-94 (Jeremias): D. D a u b e, The New Testament and Rabbinic Judaism, Jordan Lectures 1952 (1956) 373/82. J. J e r e m i a s, Die Gleichnisse Jesu, 1958⁸. J. B o w m a n, Samaritan Studies (The Bulletin of the John Rylands Library 40 (1958) 298-327. Ὁ Ἐ π ι φ ἄ ν ι ο ς λέγει περὶ τῶν Σαμαρειτῶν: «Μεμιασμένοι δῆθεν, ὕδατι σὺν ἱματίοις βαπτιζόμενοι, ἐπὰν ἄψωνται ἐτέρου τῶν ἄλλοθινῶν. Μιασμὸν γὰρ ἠγοῦνται τό τινος ἄψασθαι, ἥτοι θίγειν ἄλλου τινὸς ἀνθρώπου ἀπ' ἄλλου δόγματος» (Κατὰ αἰρέσ. 9, 3, παρὰ M i g n e, P.G. 41, 228B). Τὰ ἅμια περίπου ἐκθέτει περὶ τῶν αἰρετικῶν ὄπαδῶν τοῦ Δ ω σ ι θ έ ο υ (οὔτος, Ἰουδαῖος ὢν, μετέστη εἰς τοὺς Σαμαρείτας). (Παρὰ Ἐ π ι φ., Κατὰ αἰρέσ. 13, ἐνθ' ἄν. 41, 237A). Τὰς αὐτάς που κατηγορίας ἀπευθύνει ὁ Ἐπιφάνιος καὶ κατὰ τῶν Ἐ β ι ω ν α ί ω ν. Καὶ οἱ Ἐβιωναῖοι ἠρνοῦντο νὰ ἐγρίσων ἀντικείμενόν τι, ἔπερ ζένοι τῆς αἰρέσεώς των ἐχρησιμοποιοῦν πρότερον. (Κατὰ

22. Ἴδου λοιπὸν αὐταῖς λέξεσι τί λέγει καὶ πῶς περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πολεμουμένων ἐγκρατιτικῶν αἱρέσεων ἐκφράζεται ὁ Ἀμφιλ., μάλιστα ἐν τῇ ὠραία συσχετίσει τούτων πρὸς τοὺς Σαμαρείτας: «Τίς οὐκ ἐπιγινώσκει τοὺς παρ' ἡμῖν Σαμαρείτας; Τοὺς ἀποστάντας ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ, τοῦτέστιν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τοὺς νομοθετήσαντας μηκέτι εὐχὴν ἢ ἀπαρχὰς προσφέρειν τῷ Θεῷ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, μηδὲ ἐπακούειν τῶν Γραφῶν ἢ τῶν διδασκαλιῶν τῶν διδομένων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῖς ποιμέσι παρὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· ἀλλ' εἶναι κεχωρισμένους καὶ ἀλλοτρίους παντελῶς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὀνόματα σεμνὰ ψευδῶς ἑαυτοῖς ἐπονομάσαντας. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος μετὰ πᾶσαν τὴν ἀσέβειαν φύλακα τοῦ Νόμου ἑαυτὸν προσηγόρευσεν, οὕτως οὗτοι, ἀρνησάμενοι τὴν πίστιν, ἣν ἔλαβον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, Ἐγκρατίτας καὶ Ἀποτακτίτας ἑαυτοὺς προσηγόρευσαν» (XXXIII, 4—5). Ἀντὶ τῶν σεμνῶν ὀνομάτων, ἅτινα ὑπερηφάνως φέρουσιν, ὀρθότερον θὰ ἦτο ἐὰν ὀνομάζοντο «παράβητες», ἐφ' ὅσον παρέβησαν τὰς πρὸς τὸν Θεὸν συνθήκας. Ποῖαι δὲ ἦσαν αἱ ὑπ' αὐτῶν παραβάσεις τῶν συνθηκῶν πρὸς τὸν Θεόν, ἐκθέτει ὁ σ. εὐθύς κατωτέρω, λέγων: «Ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν

αἱρέσ. 30,2, ἐνθ' ἄν. 41, 408A).—Ὁ Κούριλλος Ἀλεξ., ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτοῦ εἰς τὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον καὶ ἐν Βιβλ. VI, παρὰ Migne, P.G. 73, 909B, ἐπεξηγῶν τὸ χωρίον 8,48 «Ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ· οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις;», λέγει περὶ τῶν Σαμαρειτῶν: «Σαμαρείτην λέγουσιν αὐτὸν εἶναι, ἐπεὶ περ Σαμαρείταις ἦν ἔθνος ἑαυτοῖς μὲν τὴν καθαρότητα μαρτυρεῖν τε καὶ ἐπιψεύδουσθαι, κατακρίνειν δὲ τοὺς ἑτέρους ὡς μεμολυσμένους. Διὰ ταύτην γὰρ οἶμαι τὴν πρόφασιν οὐ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις, κατὰ τὸ γεγραμμένον, παραιτοῦνται δὲ καὶ τὸ ἑτέροις τισὶν ἐπιμίσγεσθαι, καταμυσσάττομενοι τρόπον τινὰ τὸν ἐντεῦθεν μολυσμὸν, ἐπεὶ περ αὐτοῖς τὸ οὕτως ληρεῖν ὀρθῶς ἔχειν δοκῆ».—Παρὰ πολλοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσιν ἡ λέξις «Σαμαρείτης» ἐρμηνεύεται «φύλαξ» καὶ ἐν πληθυντικῷ «φύλακες». Παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἀντιρρητικῷ συγγραφεῖ διασφαιρῆται ὁ ὄρος καὶ διὰ τῆς προσδιοριστικῆς γενικῆς ἀντικειμενικῆς, ἦτοι «φύλακες τοῦ Νόμου» (XXXII, 1-4), ὅπερ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐκκλ. συγγραφεῦσι σπανιώτερον ἀπαντᾷ. «Ὅρα π.χ. Ἐπιφάνιον, ἐν τῷ ἔργῳ «Περὶ τῶν δώδεκα λίθων, τῶν ὄντων ἐν τοῖς στολισμοῖς τοῦ Ἄαρων (De libri XII Gemmis versio antiqua), παρὰ Migne, P.G. 43, 359/60, ὡς καὶ τὰς σχετικὰς ἐνταῦθα σημειώσεις. Ὁ αὐτὸς Ἐπιφ. ἐν τῷ Κατὰ αἰρ. ἔργῳ του 9, 1 (ἐνθ' ἄν. 41, 224), ὡς ἀκολούθως ἐρμηνεύει τὴν λέξιν «Σαμαρείτης»: «Ἐρμηνεύονται δὲ Σαμαρείταις φύλακες, διὰ τὸ ἐν τάξει φυλάκων τετάχθαι ἐν τῇ γῆ· ἀπὸ τοῦ φύλακας αὐτοὺς εἶναι τῆς κατὰ Νόμον Μωυσέως διατάξεως». — Φαίνεται μοι, ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος παρέλαβε τὴν ἐρμηνείαν τῆς λ. «Σαμαρείτης» ἐκ τοῦ Ἀμφιλοχίου (κεφ. τοῦ ἀναλυομένου ἔργου XXXII,4).

ἱερέων τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τὸ βάπτισμα ἐτράφησαν τῷ ἁγίῳ Σώματι καὶ τῷ τιμίῳ Αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰρ φυλάττουσι ταύτας τὰς παραδόσεις; Ἐν τούτων ἕαν τις ἀρνήσῃται, ὄλα ἡρνήσατο. Ἐὰρ οὖν τὰ τρία φυλάττουσι, τὸ βάπτισμα, τὸ Σῶμα, τὸ Αἷμα; Εἰς ἱερεὺς τὴν τριάδα σοι τῶν μυστηρίων παρέδωκεν· οὐ δύνασαι τὸ μὲν κρατεῖν, τὸ δὲ ἀφιέναι. Εἰ μὲν ἄλλος ἦν ὁ βαπτίσας σε καὶ ἄλλος ὁ Σῶμα ἐπιδούς καὶ ἕτερος τὸ Αἷμα, ἔλεγες ἄν· οἱ δύο ἀληθῶς μοι παρέδωκαν, ὁ δὲ τρίτος ἐνέπαιξέ μοι· νυνὶ δὲ παρ' ἐνός ἱερέως πάντα τὰ μυστήρια ὑπεδέξω. Ἐὰν αὐτὸν λέγῃς ἱερέα Χριστοῦ, φύλασσε τὰ μυστήρια, ἵνα μὴ γένη παραβάτης· εἰ δὲ οὐ λέγεις αὐτὸν ἱερέα, κατηχούμενον αὐτὸν λέγεις καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἀλλότριον· ἀλλαχοῦ γὰρ οὐδαμοῦ ἐβαπτίσθης. Καὶ ὥσπερ οἱ εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ βλασφημοῦντες, εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀσεβοῦσιν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀπιστοῦντες τῷ παναγίῳ Πατρὶ καὶ τῷ Παναγίῳ Αὐτοῦ Υἱῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἀπιστοῦσιν· οὕτως ἐστὶν εὐρεῖν καὶ εἰς τὴν τριάδα τῶν μυστηρίων· ἕαν τις ἐν ἐξ αὐτῶν ἀθετήσῃ, τὴν τριάδα ἠθέτησεν. Ἀθετήσας οὖν τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποστατήσας τῆς Ἐκκλησίας, δικαίως παραβάτης ὀφείλεις ὀνομάζεσθαι» (XXXIV,1-5)¹.

1. Ἡ ἄξια παρατηρήσεως εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ σ. διαίρεσις τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ ἡ ἀρίθμησις, ὡς ἕαν ἦσαν δύο τὰ μυστήρια, τοῦ Σώματος δηλονότι καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου, τῶν δύο στοιχείων τοῦ ἐνός μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ὁ ἱερός σ. ἐσκέφθη πιθανώτατα ὡς ἐξῆς. Ἐπειδὴ οἱ αἱρετικοὶ διήρουν τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἠρνοῦντο δὲ τὴν κοινωνίαν τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου, δεχόμενοι τὴν μετάληψιν μόνου τοῦ Σώματος· καὶ ἐπειδὴ προσημύζετο ἡ διαίρεσις αὕτη εἰς τὸν ἱερώτατον τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀριθμὸν, ἐφ' ὅσον εἰς τὰ δύο στοιχεῖα τῆς Θείας Εὐχαριστίας θὰ προσετίθετο καὶ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος, διὰ τοῦτο καὶ οὗτος προσαρμύζει τῷ μυστηρίῳ τοῦ βαπτίσματος καὶ τὰ δύο στοιχεῖα τῆς Θείας Εὐχαριστίας, κχωρισμένως ταῦτα λαμβάνων καὶ ὡς ἕαν ἀπετέλουν δύο κχωρισμένα μυστήρια, ἵνα οὕτω καταστῆσῃ ἐμφανέστερον τὸν διὰ τῶν τριῶν μυστηρίων τὸ τρισυπόστατον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπομένως οἱ αἱρετικοὶ, ἀρνούμενοι ἐν τῶν στοιχείων τῆς Θείας Εὐχαριστίας, εἶναι ὡς νὰ ἀρῶνται ἐν τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος! Ἄλλ' ὅτι ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὁ ἱερός σ. δὲν ἀκριβολογεῖ, εἶναι παντὶ που φανερόν. Πάντως οὗτος τὸ βάρος τῆς ἀντιρρητικῆς του ἐπιχειρηματολογίας ἔθετεν εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχῃ κατὰ τὸν πλέον ἐναργῆ τρόπον τὴν καταπολέμησιν καὶ ἀναίρεσιν τῶν κυρίων κακοδοξιῶν τῶν πολεμουμένων ὑπ' αὐτοῦ αἰρέσεων. Αἱ κύριαι δὲ κακοδοξίαι τούτων ἦσαν προφανῶς ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀρνήσις τοῦ ἱερέως, δι' οὗ ἐδέχθησαν τὴν τριάδα τῶν

23. Συνεχίζω τον σ. την κατά των αίρετικών του πολεμικήν, λέγει ότι οί Ἐγκρατῖται καὶ Ἀποτακτῖται ἀποδεικνύονται ἀσεβέστεροι καὶ αὐτῶν τῶν πεπτωκότων (lapsi) ἐν καιρῷ τῶν διωγμῶν, οἵτινες μὴ φέροντες δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν τὰς πληγὰς καὶ τὰς κακώσεις καὶ τὰς λοιπὰς σωματικὰς ποινὰς καὶ στρεβλώσεις, ὑπέκυψαν καὶ ἠρνήθησαν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Του. Οἱ δὲ αίρετικοί, ἄνευ οἰουδήποτε πειθαναγκασμοῦ ἢ βίας, ἀρνοῦνται τὸ ἅγιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀρνοῦνται τὴν μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίαν, καίτοι τὴν ἀνεξάλειπτον σφραγιδα τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος ἐν ἑαυτοῖς φέρουσι, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔλαβον καὶ δι' ἧς μαρτυρεῖται ἡ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας προέλευσις των, ὡς ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μετὰ τὸν Σαμαρείτην, ὅστις σχήματι μὲν ἀποστασίαν ἐκήρυξεν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς μενούσης αὐτῷ περιτομῆς ἐλέγχεται «ὅτι ποτὲ Ἰσραηλίτης ἦν» (XXXIV,6-XXXV,1). Ἄλλ' ἐρωτᾶται, ἐὰν οἱ αίρετικοὶ ἀπεσχίσθησαν τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐξηγεῖται καὶ ἡ τοσαύτη τούτων ὁμοιότης πρὸς τοὺς Σαμαρείτας; Τὸ σπουδαιότερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα Σαμαρειτῶν καὶ Ἐγκρατιτῶν εἶναι («ἡ τῶν σκευῶν παρατήρησις») (XXXV,2), τὸ δὲ μωρὸν καὶ ἀνόητον τῆς τοιαύτης δοξασίας, ὡς πάντῃ ξένης καὶ ἀλλοτρίας τῆς ἀποστολικῆς Παραδόσεως, ἔρχεται εὐθύς ἀμέσως νὰ ἐλέγξῃ ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς. Λέγει: «Πόθεν δέ σοι καὶ ἡ τῶν σκευῶν παρατήρησις; Ἐκ ποίας παραδόσεως; Ἐὰν οἱ Ἀπόστολοι κηρύσσοντες τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον καὶ τὴν οἰκουμένην περιερχόμενοι, χύτρας καὶ πινάκια περιφέροντες, πάντων Ἑλλήνων ὄντων καὶ πάντων μαινομένων εἰς εἰδωλολατρίαν; Ἡ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν Χριστὸν ἤδυσαν, ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ, ἀλλὰ πάντα καθαρὰ τοῖς καθαρῶς¹ καὶ ὅτι ἀγιάζεται διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως², καὶ εἰσερχόμενοι πολλάκις εἰς οἶκον Ἑλ-

μυστηρίων, ἦτοι τὸ βάπτισμα, τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἄλλ' ἡ ἀρνησις ἐνὸς τῶν τριῶν τούτων μυστηρίων ὀδηγεῖ εἰς ἀπιστίαν καὶ ἀρνησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ μυστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος. "Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἡ διαίρεσις ὑπὸ τοῦ σ. ξενίζει καὶ ἐὰν δὲν ἠτιολογεῖτο ὡς πολεμικὴ καὶ ἀντιρρητικὴ ἐπιχειρηματολογία δικανικῆς μορφῆς, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἀστοχοῦσα δογματικῶς ἢ τοῦλάχιστον χωλαίνουσα εἰς ἀκριβῆ διατύπωσιν.

1. Τίτ. 1, 15.

2. Α' Τιμ. 4,5.

ληνος, εἰ ἠδυνήθησαν πείσαι τὸν οἰκοδεσπότην πιστεῦσαι τῷ Θεῷ, εὐθύς τὸν οἶκον Ἐκκλησίαν ἐποίουν; Ὁ γέγονε καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, (ἔνθα) γενομένου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου ἐν τῷ οἴκῳ Ὀνησιφόρου, οὐκ ἠρώτησεν ὁ ἀπόστολος ποῖα καθαρὰ σκευὴ καὶ ποῖα ἀκάθαρτα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν οἶκον, ὡς προείπομεν, Ἐκκλησίαν ἐποίησεν» (XXXV, 3-4). Προφανῶς λοιπὸν «διὰ κενοδοξίαν καὶ ἀλαζονείαν τῶν σκευῶν ἀπέχονται» (XXXVI,1). Καὶ πρὸς ἐναργεστέραν ἀναίρεσιν τῆς μωρίας τῶν ταύτης, τῆς ἀποχῆς δῆλον ὅτι ἀπὸ τῶν σκευῶν, ὁ σ. προσάγει τὸ παράδειγμα τῶν μελισσῶν καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν κατασκευαζομένου κηροῦ. Οἱ Ἐγκρατῖται καὶ Ἀποτακτῖται ἀπέχονται παντὸς ζωώδους καὶ αὐτοῦ τοῦ οἴνου· τρώγουσιν ὅμως τὴν κηρήθραν καὶ τὸ μέλι! Ἄλλ' ὄφειλον νὰ γνωρίζουν ὅτι αἱ μέλισσαι, αἱ τὸν κηρὸν καὶ τὸ μέλι παρασκευάζουσαι, φέρονται οὐ μόνον ἐπὶ βοτανῶν καὶ ἀνθέων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰ νεοσφαγῆ κρέατα καὶ ἐπὶ τὰ αἵματα. Ἐν δὲ τῇ ἐποχῇ τοῦ τρυγητοῦ εὐχαρίστως ἐπικάθηνται ἐπὶ τὰς σταφυλὰς, ἀπομυζῶσαι τὸ γλεῦκος. Ἐπὶ πλέον «αὐτοὺς τοὺς μελισσοουργοὺς οὐ βλέπουσιν, οἶνον χρηστὸν τῷ τε κηρίῳ καὶ ταῖς μελίσσαις περιρρέοντες;» (XXXVI,2). Ἐὰν ἤθελον λοιπὸν νὰ εἶναι συνεπεῖς οἱ αἰρετικοὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν, ἦτοι τῆς ἀπὸ παντὸς ζωώδους καὶ αὐτοῦ τοῦ οἴνου ἀποχῆς, ὡς καὶ τοῦ μὴ ἄπτεσθαι ἀκαθάρτων σκευῶν, ὄφειλον οὐδὲ τὸν κηρὸν νὰ ἐγγίζωσι. Καὶ καταλήγει, ταῦτα διατυπῶν: «Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο γλυκύ ἐστιν, ἠδέως τοῦτο ἐσθίουσι, γαστρίμαργοι ὄντες καὶ ἐξ αὐτοῦ οἶνον σκευάζοντες, τὴν μέθην ἑαυτῶν παραμυθοῦνται. Εἰ διὰ τὴν καθαρότητα τῶν σκευῶν ἀπείχου, ἔδει μᾶλλον τοῦ μέλιτος ἀπέχεσθαι καὶ μὴ τοῦ πινακίου ἢ τοῦ ποτηρίου, τοῦ μηδεμίαν ἠδονὴν δυναμένου σοι παρέχειν. Πάντως γὰρ καὶ τῆς Γραφῆς ἐπήκουσας, ὅτι τὸ μέλι ἀκάθαρτον γίνεται καὶ εἰς θυσιαστήριον, φησὶν ὁ Νόμος, οὐκ ἀνενεχθήσεται» (XXXVI,3-5).

(Συνεχίζεται)